

Granskning av inköp och upphandling

Heby kommun

Mars 2026

Sammanfattning

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Heby kommun genomfört en granskning av inköp och upphandling. Granskningens syfte är att bedöma om kommunstyrelsen säkerställer ett ändamålsenligt arbete med att förebygga, upptäcka och motverka välfärdsbrott i inköps- och upphandlingsprocessen.

Utifrån genomförd granskning är vår samlade bedömning att kommunstyrelsen **inte helt** säkerställer ett ändamålsenligt arbete med att förebygga, upptäcka och motverka välfärdsbrott i inköps- och upphandlingsprocessen.

Nedan ses bedömning för varje revisionsfråga. För fullständiga bedömningar se respektive revisionsfråga i rapporten eller det avslutande avsnittet "Sammanfattande bedömningar utifrån revisionsfrågor".

Revisionsfrågor	Bedömning	
Finns det dokumenterade riktlinjer avseende välfärdsbrott med fokus på inköp och upphandling?	Delvis	
Finns tillräckliga kontroller och rutiner avseende jäv?	Delvis	
Upprättas och används riskanalyser av verksamheterna för att medvetandegöra och upptäcka risker i upphandlingsprocessen?	Nej	
Säkerställs genomförandet av tillräckliga kontroller av leverantörer i anbudsfasen?	Nej	
Finns kända rutiner och rapporteringskanaler vid misstanke om välfärdsbrott?	Delvis	
Sker en tillräcklig uppföljning och utvärdering av inköp- och upphandling?	Nej	

Rekommendationer

Mot bakgrunden av vad som framkommit i granskningen lämnar vi följande rekommendationer till kommunstyrelsen:

- Säkerställa att ändamålsenliga och aktuella styrdokument finns. Med fördel bör områden kopplade till välfärdsbrott utvecklas.
- Säkerställa att upprättade styrdokument innefattar roller och ansvar avseende uppföljning och utvärdering. Med fördel bör styrdokumentet tydliggöra vem som har ansvar, hur uppföljning/utvärdering ska genomföras och vad sådan ska omfatta.
- Säkerställ att anställda inom kommunen har en tillräcklig kunskap gällande välfärdsbrott samt inköp och upphandling. Tillse att anställda inom kommunen har en god kunskap om visselblåsarfunktionen och vilka missförhållanden som kan anmälas.
- Överväga att införa kontroller avseende jäv.
- Säkerställa att riskanalyser genomförs i lämplig omfattning inför en upphandling.
- Säkerställa att tillräckliga kontroller görs av leverantörer inför en upphandling.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	2
Inledning	5
Bakgrund.....	5
Syfte och revisionsfrågor	5
Revisionskriterier	6
Avgränsning	6
Metod	7
Granskningsresultat	8
Riktlinjer avseende välfärdsbrott med fokus på inköp och upphandling.....	8
Kontroller och rutiner avseende jäv.....	10
Riskanalyser för att medvetandegöra och upptäcka risker i upphandlingsprocessen	12
Kontroller av leverantören i anbudsfasen.....	13
Rutiner och rapporteringskanaler vid misstanke om välfärdsbrott.....	14
Uppföljning och utvärdering av ingådda avtal.....	15
Samlad bedömning.....	18
Rekommendationer.....	18
Sammanfattande bedömningar utifrån revisionsfrågor	19

Inledning

Bakgrund

Upphandling och inköp har en stor betydelse för kommunens ekonomi utifrån hur processerna hanteras, vilka leverantörer som anlitas, vilka prestationer som erhålls och till vilka villkor samt hur dessa efterlevs och följs upp.

Värdet av de upphandlingspliktiga inköpen uppgick år 2021 till 879 miljarder kronor eller en sjättedel av BNP. Det visar senaste publicerade beräkningar från Upphandlingsmyndigheten (2023). Årligen annonseras drygt 17 000 offentliga upphandlingar i Sverige och kommunerna står för cirka 7 av 10 upphandlingar. Detta gör inköp- och upphandlingsområdet särskilt attraktivt för oseriösa leverantörer. Det gör även området känsligt för bristande intern kontroll.

I Konkurrensverkets rapport "Avtalsuppföljning inom offentlig upphandling" (2023) lyfts att avtalsuppföljningen i flera kommuner är bristfällig med anledning av brister i resurser. Att ansvariga för uppföljning ofta är upptagna och att systemstöd ofta saknas medför risker att kommunerna inte identifierar olika upplägg.

Offentliga verksamheter arbetar på uppdrag av medborgare. För att upprätthålla allmänhetens förtroende är det väsentligt att det finns tillräckliga kontrollstrukturer som motverkar förekomsten av välfärdsbrott. Flertalet myndigheter bidrar till att stärka förutsättningarna för kontroller och insyn inom upphandlingsområdet, såsom Ekobrottsmyndigheten, Konkurrensverket, Svensk Handel. Skatteverket och Upphandlingsmyndigheten. Ekobrottsmyndigheten har bland annat tagit fram en checklista för upphandlare att upptäcka oseriösa aktörer.

Mot bakgrund av detta har revisorerna utifrån sin bedömning av väsentlighet och risk beslutat att granska upphandlings- och inköpsverksamheten med fokus på hur man förebygger och förhindrar välfärdsbrott.

Syfte och revisionsfrågor

Granskningens syfte är att bedöma om kommunstyrelsen säkerställer ett ändamålsenligt arbete med att förebygga, upptäcka och motverka välfärdsbrott i inköps- och upphandlingsprocessen.

Följande revisionsfrågor används för att svara mot syftet:

1. Finns det dokumenterade riktlinjer avseende välfärdsbrott med fokus på inköp och upphandling?
2. Finns tillräckliga kontroller och rutiner avseende jäv?

3. Upprättas och används riskanalyser av verksamheterna för att medvetandegöra och upptäcka risker i upphandlingsprocessen?
4. Säkerställs genomförandet av tillräckliga kontroller av leverantörer i anbudsfasen?
5. Finns kända rutiner och rapporteringskanaler vid misstanke om välfärdsbrott?
6. Sker en tillräcklig uppföljning och utvärdering av inköp- och upphandling?

Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens analyser och bedömningar.

Kommunallag (2017:725)

- 6 kap. 1§. (Styrelsens uppgifter).
- 6 kap. 6§. (Verksamhet ska bedrivas i linje med mål och riktlinjer).

Lag (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU)

- 1 kap. 2§. Tillämpning av LOU.
- 12 kap. 14§, 19 a kap. 11§, 12 kap. 17§, 19 a kap. 12§ (dokumentationsplikt och bevarande av handlingar).
- 13 kap. 2-3§§. Ej 3 a.
- 19 a kap. 15§ (Riktlinjer för direktupphandling).

Lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden.

- 1 kap. 2§.
- 5 kap. 2§, Skyldighet att ha kanaler och förfaranden
- 5-8§§. 7§ enbart gällande arbetstagare.

Kommunens riktlinjer/policys inom området.

Avgränsning

Granskningen avgränsas i tid till revisionsår 2025. Granskningen avgränsas till kommunstyrelsens ansvar för inköp och upphandling.

Metod

Granskningen har genomförts genom dokumentanalys, övergripande registeranalys, intervjuer, stickprov och protokollgranskning.

Intervjuer har genomförts med företrädare för upphandlingsfunktionen, samhällsbyggnadsnämnden, vård- och omsorgsnämnden och utbildningsnämnden.

Därutöver har stickprov genomförts. Stickproven omnämns närmare i revisionsfråga 4 respektive 6.

Rapporten har kvalitetssäkrats i enlighet med PwC:s interna rutiner och checklistor för kvalitetssäkring

De intervjuade har beretts möjlighet att sakgranska rapporten.

Granskningsresultat

Riktlinjer avseende välfärdsbrott med fokus på inköp och upphandling

Revisionsfråga 1: *Finns det dokumenterade riktlinjer avseende välfärdsbrott med fokus på inköp och upphandling?*

Iakttagelser

Kommunstyrelsen beslutade 2023-11-08 om "Riktlinjer för upphandling". Riktlinjerna behandlar upphandling och inköp som görs inom kommunen och kommunkoncernen. Riktlinjen behandlar målsättning avseende upphandlingsarbetet m affärsetik, jäv, mutor, bestickning och korruption i samband med offentliga upphandlingar. I riktlinjen framgår hur anställda väntas uppföra sig i givna situationer, exempelvis att anställda väntas ha tillräckligt kunskap om korruption och vid misstanke om oegentlighet ska anmälas göras till närmste chef. Riktlinjen innehåller inte några särskilda skrivningar om risker eller kontroller kopplat till välfärdsbrottsperspektivet. Avseende direktupphandling anges att direktupphandlingar ska efterleva lag, dokumenteras när de överstiger 100 tkr, göras affärsmässigt samt konkurrensutsättas i den mån det är möjligt.

Ytterligare information gällande upphandling och inköp finns tillgänglig på kommunens externa webbplats. Informationen omfattar däremot inte välfärdsbrottslighet eller otillåten påverkan utan innefattar information om upphandlingsmål, kontaktuppgifter, och länk till Tendsign (avtalsdatabasen).

Inom ramen för granskningen har vi även mottagit riktlinjer avseende mutor och bestickning (2009) samt en riktlinje för korruption (2025). I riktlinje mot korruption framgår hur anställda ska förhålla sig i jävssituationer, i samband med upphandling med mera. Exempelvis anges att anställda inte får medverka i upphandlingar när det finns risk för jäv. I riktlinje gällande mutor och bestickning beskrivs mutor och korruption utifrån hänvisningar till lagrum i Brottsbalken (1962:700). Noterbart är att dessa lagrum upphört.

Vid intervju anges att det inte finns pågående eller planerade revideringar av styrdokumentet.

Enligt delårsrapporten per augusti år 2025 har kommunen under året fortsatt att stärka det brottsförebyggande arbetet i samverkan med polisen. Detta har bland annat resulterat i ett flertal föräldracaféer, samverkansinsatser kring trygghetsåtgärder vid Hebykarnevalen samt riktade förebyggande åtgärder mot välfärdsbrott genom ökad kunskap inom området. I kommunens strategiska lägesbild och tillhörande åtgärdsplan för perioden 2024–2026 utvecklas såväl det generella brottsförebyggande arbetet som insatserna mot välfärdsbrottslighet. I lägesbilden och åtgärdsplanen

identifieras välfärdsbrottslighet som ett av fyra prioriterade områden. Det konstateras att denna form av brottslighet (välfärdsbrott) har ökat de senaste åren, vilket kräver insatser både nationellt och lokalt för att motverka och förebygga ytterligare brott. Inom Heby kommun har arbetet med att minska och förebygga välfärdsbrott, exempelvis bidragsbrott, inletts och kommer att fortsätta att utvecklas över tid enligt rapporten. Kopplat till kommunens arbete mot välfärdsbrott framgår fyra olika åtgärder/prioriterade områden varvid ett av områdena rör upphandling, Rutin för bakgrundskontroller vid upphandling. Enligt rapporten är samtliga förvaltningar ansvariga för åtgärden och uppföljning väntas presenteras i samband med årsredovisningen för år 2025. Vid tidpunkt för granskningen var inte årsredovisningen upprättad.

Vid intervjuer med företrädare för upphandlingsfunktionen och förvaltningarna anges att kommunen arbetar aktivt mot välfärdsbrott på olika sätt. Kommunen deltar bland annat i flera nätverk tillsammans med andra kommuner för att utbyta erfarenheter och kunskap. Inom den egna organisationen finns ett chefsforum som fokuserar på dessa frågor, och under hösten 2025 deltog två externa föreläsare i forumet för att stärka kunskapen gällande välfärdsbrottslighet. Arbetet uppges av de intervjuade styras av lägesbilden och åtgärdsplanen i det brottsförebyggande arbetet samt övriga regler mot jäv, mutor och korruption. Vid intervju förtydligas även att det har förts en dialog om att ta fram en särskild riktlinje mot välfärdsbrott som inkluderar områden som upphandling, inköp och avtalsuppföljning.

Vidare anges att information om exempelvis jäv, otillåtna bisysslor och regler kring upphandling tidigare ingick i introduktionsutbildningen för alla nyanställda, men denna pausades under 2025. Det finns planer på att återuppta utbildningen 2026. Intervjuade företrädare från andra förvaltningar uttrycker att det vore värdefullt med mer utbildning inom dessa områden.

Företrädare för förvaltningarna anger att det finns ett behov av ökad tydlighet gällande ansvarsfördelningen mellan upphandlingsenheten och förvaltningarna, särskilt i arbetet mot välfärdsbrottslighet inom upphandlingsprocesserna såsom avtalsuppföljning. Det finns även ett uttalat behov av att stärka kunskapen kring välfärdsbrottslighet inom organisationen, med en önskan om att detta ska ske genom samordnade utbildningsinsatser på kommunövergripande nivå. Vård- och omsorgsförvaltningen deltar regelbundet i webbaserade utbildningar och program arrangerade av SKR, Socialstyrelsen, Länsstyrelsen samt statliga myndigheter som Skatteverket, med fokus på välfärdsbrott och bidragsbrott. Medarbetare i förvaltningen är även aktiva i fyra olika nätverk där välfärdsbrott diskuteras för att främja kompetensutveckling och informationsutbyte kring aktuella trender och varningssignaler.

Bedömning

Finns det dokumenterade riktlinjer avseende välfärdsbrott med fokus på inköp och upphandling?

Delvis.

Bedömningen grundas på att riktlinjer finns, samtidigt som vi anser att styrdokument är i behov av att utvecklas. Exempelvis är upphandlingsriktlinjerna i behov av att aktualiseras och kan med fördel beskriva direktupphandlingsprocessen tydligare samt förtydliga vad som ingår i den lagstadgade dokumentationsplikten. Vi anser även att det finns utrymme att utveckla riktlinjerna kopplade till välfärdsbrott i syfte att tydliggöra för anställda hur de ska agera vid misstanke om missförhållanden och vad som anses vara ett missförhållande/oegentlighet. I nuvarande riktlinje är fokus främst på jäv samt konstateras vad som inte är tillåtet.

Vi bedömer det som positivt att kommunen aktivt arbetar med det brottsförebyggande arbetet och att det inkluderar välfärdsbrott och upphandling.

Kontroller och rutiner avseende jäv

Revisionsfråga 2: *Finns tillräckliga kontroller och rutiner avseende jäv?*

Jäv enligt kommunallagen (2017:725) innebär att en förtroendevärd eller anställd inte får handlägga ärenden där personlig partiskhet kan misstänkas, i syfte att säkra opartiskhet och tilltro till besluten. Centrala regler är att personer inte får delta i ärenden som rör en själv, närstående, ställföreträdarskap eller genom "delikatessjäv" där andra omständigheter rubbar förtroendet.

lakttagelser

Särskilda riktlinjer för jäv finns inte inom kommunen. Vid intervju bekräftas även att särskilda rutiner för exempelvis kontroll av jäv inte finns i kommunen. Däremot finns riktlinjer som agränser till området såsom riktlinje gällande mutor och bestickning samt finns delar i upphandlingsriktlinjen som är kopplade till jäv.

- I upphandlingsriktlinjen konstateras att upphandlingar som genomförs ska vara de mest ekonomiskt fördelaktiga i förhållande till kvalitet, kommunens företrädare ska agera på ett affärsmässigt korrekt sätt och anställda som är involverade i upphandling eller anskaffning ska ha god kunskap om upphandlingslagstiftning och lagstiftning gällande mutor och bestickning. Om misstanke om jäv eller muta uppstår ska det rapporteras till närmaste chef eller upphandlingsenheten.

- Riktlinje gällande mutor och bestickning behandlar bland annat otillbörlig förmån och personlig vänskap. Som angetts i revisionsfråga 1 är vissa lagrum som hänvisas till i riktlinjen inte längre gällande.

Därutöver finns "Riktlinjer mot korruption". Avseende jäv anger riktlinjen bland annat att jäv ska anmälas och att anställd ska avstå från handläggning/beslut om privata relationer kan ifrågasätta objektiviteten. Gåvor och förmåner som kan påverka tjänsteutövningen får inte tas emot, men mindre reklampresenter med lågt värde kan tillåtas om de inte skapar beroende. Alla beslut kring bidrag och upphandlingar ska grundas på tydliga kriterier och väl dokumenterade underlag. Därutöver konstateras att ingen med risk för jäv eller korruption får delta i upphandlingar. Avseende nämndernas ansvar anges under "Åtgärder och kontroll" att varje nämnd regelbundet ska göra riskanalyser och arbeta förebyggande mot korruption. Chefer och beslutsfattare ansvarar för information och utbildning om dessa risker. Tjänstepersoner och förtroendevalda måste rapportera misstänkt korruption, och kommunen ska ha ett visselblåsarsystem för detta.

Vid intervju med företrädare för förvaltningarna anges att jäv inte ses som en större risk i upphandlingsarbetet med anledning av att det är uppenbart när någon försöker påverka en upphandling. I samband med faktagranskning förtydligas av företrädare för upphandlingsfunktionen att jäv är en risk men att mindre kommuner troligen har lättare att identifiera jäv än större kommuner. Jävssituationer anges uppkomma då och då enligt upphandlingsfunktionen och vid dessa tillfällen får berörd person lämna upphandlingsprocessen.

Inom vård- och omsorgsförvaltningen har samtliga handläggare genomgått utbildning i frågor som rör jäv, senast gemensamt under januari 2025. Nyanställd personal erhåller motsvarande information vid anställningens början. Frågor om jäv behandlas regelbundet inom ramen för grupp vägledning, ärendefördelning samt vid granskning av enskilda ärenden.

Bedömning

Finns tillräckliga kontroller och rutiner avseende jäv?

Delvis.

I granskningen konstateras att det finns riktlinjer som nämnder jäv, även om särskilda riktlinjer inte finns. Som nämnts i bedömningen för revisionsfråga 1 anser vi att det finns utrymme att utveckla riktlinjerna med exempelvis förtydligande om kontroller. För närvarande har vi heller inte kunnat styrka att särskilda rutiner avseende kontroller finns.

Utifrån rådande samhällsläge och med avseende på att upphandling är ett riskområde kopplat till välfärdsbrott samt utifrån att upphandlingsområdet omfattar stora belopp anser vi kommunstyrelsen bör överväga att införa kontroller.

Riskanalyser för att medvetandegöra och upptäcka risker i upphandlingsprocessen

Revisionsfråga 3: *Upprättas och användas riskanalyser av verksamheterna för att medvetandegöra och upptäcka risker i upphandlingsprocessen?*

lakttagelser

Av intervju med företrädare för kommunstyrelsens förvaltning anges att inga särskilda riskanalyser genomförs inför en upphandling. Det lyfts att det redan finns en vetskap om att vissa branscher är mer utsatta än andra.

I övrigt har kommunstyrelsen inte genomfört någon analys av risker för att förebygga, upptäcka eller motverka välfärdsbrott i inköps- och upphandlingsprocessen. Vi har heller inte kunnat styrka att övriga nämnder har analyserat risker i upphandlingsprocessen kopplat till välfärdsbrottslighet. Av intervjuer framgår däremot att vissa verksamheter har analyserat risker för välfärdsbrottslighet inom specifika områden eller utbetalningsprocesser.

Bedömning

Upprättas och användas riskanalyser av verksamheterna för att medvetandegöra och upptäcka risker i upphandlingsprocessen?

Nej.

I granskningen har vi inte kunnat styrka att riskanalyser genomförs i samband med en upphandling eller att upphandlingsprocessen riskbedöms.

Genom att arbeta med riskanalys säkerställs mer träffsäkra upphandlingar och en minskad osäkerhet för kommunen vid en upphandling. Enligt Upphandlingsmyndigheten innefattar arbetet att identifiera vilka risker som finns, vad det ger för konsekvenser och sannolikheten för att det inträffar. Detta så att förebyggande planer kan tas fram, åtgärder genomföras för att minska eller helt ta bort risken samt att prioriteringar av arbetet med uppföljning av riskerna genomförs. Genom att involvera medarbetare med

rätt sakkunskap och från olika delar av kommunens verksamheter kan kommunen öka möjligheten att få ut mer av riskanalysen.

Kontroller av leverantören i anbudsfasen

Revisionsfråga 4: *Görs tillräckliga kontroller av leverantören i anbudsfasen?*

Iakttagelser

Vid intervju med företrädare för kommunstyrelsens förvaltning anges att ekonomienheten genomför noggranna kontroller innan leverantörer anlitas, inklusive granskning av bolags- och ägarstruktur samt inhämtas referenser. Därutöver anges att kontroller genomförs för att säkra att företag som kommunen samarbetar med inte har kopplingar till kriminell verksamhet, och att aktiva kontroller genomförs både före avtalstecknande och under avtalets löptid. Kommunen använder sig för närvarande av Kap 13 och Inyett som möjliggör kontinuerlig uppföljning av utbetalningar.

De intervjuade tydliggör att de strävar efter att undvika affärsrelationer med aktörer som bedriver brottslig verksamhet men att det är svårt att upptäcka allt.

Fördjupad granskning gällande kontroller

Som en del i granskningen efterfrågades underlag från fem olika leverantörer som mottagit ersättning av kommunen under år 2025 och som fanns i den avtalslista som vi mottagit av kommunen. Kontroll av underlag utgick ifrån Ekobrottsmyndighetens checklista "Vet du vem du gör affärer med?" som ger en vägledning i vad som kan utgöra varningssignaler för oseriösa aktörer. Nedan anges de kontrollmoment som vi utgått ifrån:

- Görs kontroll av den ekonomiska situationen (ex. skatteskuld, kreditkoll).
- Görs kontroll av huruvida leverantören finns på Svensk Handels varningslista.
- Görs kontroll om huruvida leverantören har en revisor.

Resultat

Vi har inte mottagit något underlag som styrker att ovan kontroller genomförts för granskade leverantörer. Vid återkoppling från upphandlingsfunktionen anges att vissa avtal med leverantörerna ingåtts via avrop från inköpscentraler (Adda, Sinfra) varvid kontroller ska ha gjorts av Adda respektive Sinfra. Vi har inte mottagit underlag som styrker att kontroller genomförts eller att kommunen mottagit underlag.

Bedömning

Görs tillräckliga kontroller av leverantören i anbudsfasen?

Nej.

Vid intervju anges att flertalet kontroller genomförs i anbudsfasen. Att krav ställs har vi till viss del kunnat styrka utifrån mottaget underlag. Däremot har vi inte kunnat styrka att kommunen genomfört kontrollerna utifrån mottagen dokumentation.

Att dokumentation av genomförda kontroller finns är en viktig del i arbetet om att förebygga välfärdsbrott samt att säkra att oseriösa leverantörer inte antas.

Rutiner och rapporteringskanaler vid misstanke om välfärdsbrott

Revisionsfråga 5: Finns kända rutiner och rapporteringskanaler vid misstanke om välfärdsbrott?

lakttagelser

Vid intervju med företrädare för upphandlingsfunktionen och förvaltningarna uppges att särskilda rutiner för rapportering av misstänkta välfärdsbrott inom upphandlingsprocessen inte finns. Vid behov hör personer av sig till upphandlingsansvarige, varpå bedömningar görs individuellt från fall till fall.

Kommunen har därutöver en visselblåsarfunktion som kan användas för anmälan av missförhållanden. På kommunens hemsida framgår information om vem som kan utnyttja tjänsten och vilken typ av ärenden som kan anmälas. Kommunen använder en extern leverantör för hantering av dessa ärenden och mottar kontinuerligt synpunkter genom funktionen. Enligt upphandlingsfunktionen har inga anmälningar inkommit rörande vare sig upphandling eller välfärdsbrott under en längre period.

Utbildning kring visselblåsarfunktionen inkluderades tidigare i introduktionsutbildningen. För närvarande är det ingen information som tas upp i särskilda forum eller utbildningar vilket även bekräftas av företrädare för förvaltningarna.

Som angetts i revisionsfråga 1 framgår i riktlinjen för korruption att en anmälan ska göras till närmste chef om misstanke om oegentlighet förekommer.

Bedömning

Finns kända rutiner och rapporteringskanaler vid misstanke om välfärdsbrott?

Delvis.

I granskningen noteras att det finns en visselblåsarfunktion som kan nyttjas av anställda inom kommunen. Samtidigt kan vi konstatera att det i övrigt saknas särskilda riktlinjer eller rutiner avseende misstanke om välfärdsbrott. Det genomförs därutöver inga särskilda informationsinsatser eller utbildningar avseende välfärdsbrott. Enligt vår erfarenhet så är det viktigt att redan innan någonting inträffar i organisationen bygga upp en beredskap för rapporteringsvägar och åtgärder som kan vidtas för att minimera skadan för organisationen.

Uppföljning och utvärdering av ingångna avtal

Revisionsfråga 6: *Genomförs uppföljning och utvärdering av ingångna avtal?*

lakttagelser

I de mottagna styrdokumenterna vi erhållit framgår inte ansvarsfördelningen för uppföljning eller utvärdering av ingångna avtal. Därutöver råder meningsskiljaktigheter kring huruvida det är nämnder/förvaltningar eller upphandlingsfunktionen som har det egentliga ansvaret för uppföljning och/eller utvärdering.

Vid intervju med företrädare för upphandlingsfunktionen lyfts att respektive förvaltning ansvarar för att följa upp sina inköp samt att det för närvarande saknas en gemensam process för detta. Beställare beskrivs som de som är ansvariga för utförande i praktiken. Därutöver anges att uppföljningen varierar mellan utförare, vissa är mer noggranna än andra. Vidare anges att alla medarbetare kan göra beställningar, och att dialog kring genomförande av uppföljning sker med berörda personer. Dokumentation eller andra tjänsteanteckningar upprättas generellt inte. Av företrädare för förvaltningarna anges att ansvaret för uppföljning och utvärdering åligger upphandlingsfunktionen.

Som avtalsdatabas nyttjas Tendsign i kommunen. I avtalsdatabasen läggs avtal och andra handlingar upp. Huruvida alla handlingar läggs upp i databasen är däremot inte säkert enligt de intervjuade. Av företrädare för förvaltningar anges därutöver att avtalsdatabasen ses som svår att navigera i, och att det är svårt att hitta olika handlingar. Företrädare för samhällsbyggnadsförvaltningen anger däremot att avtalsdatabasen är tydlig och enkel att navigera i.

Avseende uppföljning av avtalstrohet anges att sådan tidigare genomförts men inget som sker kontinuerligt. Exempelvis gjordes ingen uppföljning föregående år enligt upphandlingsfunktionen. Vid tidigare tillfällen har listor tagits fram över leverantörer som fakturerat över ett visst belopp. I faktagranskning tydliggörs att alla inköp över satt gränobelopp som inte var undantagna

upphandlingsplikt eller hänförliga till ingångna avtal rapporterades till kommunstyrelsen samt till berörda nämnder och förvaltningar.

Vid intervju anges att Inyett kontrollerar kommunens betalfiler. Kontrollerna genomförs i samband med varje betalning och visar avvikande beloppsmönster, felaktiga leverantörsuppgifter, dubbelbetalningar, manipulerade bankkontonummer, ovanligt höga belopp, betalningar till högriskländer med mera. I Inyetts återkoppling framgår en beskrivning om varför exempelvis en betalning ses som avvikande. Vi har mottagit utdrag ur systemet som visar att nämnda kontroller genomförs.

Fördjupad granskning av uppföljning av avtal

Som en del i granskningen har vi även genomfört stickprov av avtalstrohet. Vi har begärt underlag från samma leverantörer som anges i revisionsfråga 4. De kontrollmoment vi utgått ifrån är de som anges i projektplanen (exempelvis huruvida korrekt tilldelningsbeslut finns och om fakturerat pris är enligt avtal).

Resultat

Nedan nämns ett urval av resultaten.

- För en av fem leverantörer har vi mottagit tilldelningsbeslut.
- För tre av fem leverantörer har vi mottagit underlag som visar att avrop genomförts korrekt.
- För inga av leverantörerna har vi kunnat styrka att pris är enligt avtal. Detta beror på att vi inte mottagit underlag där vi kunnat matcha pris för fakturerad vara/tjänst mot exempelvis en prislista.

Som nämnts i revisionsfråga 4 anges av kommunen att vissa avtal är mellan leverantören och en inköpscentral, och att avrop gjorts av kommunen. Av kommunen anges därutöver att underlag finns upprättade av inköpscentralerna i dessa fall. Bedömningen ovan har gjorts utifrån att vi inte mottagit underlagen.

Bedömning

Genomförs uppföljning och utvärdering av ingångna avtal?

Nej.

Bedömningen grundas på att särskilda riktlinjer inte finns avseende uppföljning eller utvärdering av inköp och upphandling, att vi inte kunnat styrka att uppföljning eller utvärdering genomförs systematiskt samt på att dokumentation inte systematiskt upprättas. Utifrån stickprovsresultaten noteras även att avtalstrohet är ett utvecklingsområde. Enligt LOU kap. 14 ska en upphandlande myndighet (såsom en

kommun) löpande dokumentera genomförandet av en upphandling. Dokumentationen ska vara tillräcklig för att myndigheten ska kunna motivera sina beslut under upphandlingens samtliga skeden.

Samlad bedömning

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Heby kommun genomfört en granskning av inköp och upphandling. Granskningens syfte är att bedöma om kommunstyrelsen säkerställer ett ändamålsenligt arbete med att förebygga, upptäcka och motverka välfärdsbrott i inköps- och upphandlingsprocessen.

Utifrån genomförd granskning är vår samlade bedömning att kommunstyrelsen **inte helt** säkerställer ett ändamålsenligt arbete med att förebygga, upptäcka och motverka välfärdsbrott i inköps- och upphandlingsprocessen.

Rekommendationer

Mot bakgrunden av vad som framkommit i granskningen lämnar vi följande rekommendationer till kommunstyrelsen:

- Säkerställa att ändamålsenliga och aktuella styrdokument finns. Med fördel bör områden kopplade till välfärdsbrott utvecklas.
- Säkerställa att upprättade styrdokument innefattar roller och ansvar avseende uppföljning och utvärdering. Med fördel bör styrdokumentet tydliggöra vem som har ansvar, hur uppföljning/utvärdering ska genomföras och vad sådan ska omfatta.
- Säkerställ att anställda inom kommunen har en tillräcklig kunskap gällande välfärdsbrott samt inköp och upphandling. Tillse att anställda inom kommunen har en god kunskap om visselblåsarfunktionen och vilka missförhållanden som kan anmälas.
- Överväga att införa kontroller avseende jäv.
- Säkerställa att riskanalyser genomförs i lämplig omfattning inför en upphandling.
- Säkerställa att tillräckliga kontroller görs av leverantörer inför en upphandling.

Sammanfattande bedömningar utifrån revisionsfrågor

Revisionsfråga	Bedömning	
1. Finns det dokumenterade riktlinjer avseende välfärdsbrott med fokus på inköp och upphandling?	Delvis Riktlinjer finns med kan med fördel utvecklas och aktualiseras.	
2. Finns tillräckliga kontroller och rutiner avseende jäv?	Delvis Riktlinjer finns. Dessa är däremot i behov av att utvecklas. Därutöver har vi inte kunnat styrka att kontroller finns.	
3. Upprättas och används riskanalyser av verksamheterna för att medvetandegöra och upptäcka risker i upphandlingsprocessen?	Nej I granskningen har vi inte kunnat styrka att riskanalyser genomförs i samband med en upphandling eller att upphandlingsprocessen riskbedöms.	
4. Görs tillräckliga kontroller av leverantörer i anbudsfasen?	Nej Att krav ställs har vi till viss del kunnat styrka utifrån mottaget underlag. Däremot har vi inte kunnat styrka att kommunen genomfört kontrollerna utifrån mottagen dokumentation.	
5. Finns kända rutiner och rapporteringskanaler vid misstanke om välfärdsbrott?	Delvis I granskningen granskningen noteras att det finns en visselblåsarfunktion som kan nyttjas av anställda inom kommunen. Samtidigt kan vi konstatera att det i övrigt saknas särskilda riktlinjer eller rutiner avseende misstanke om välfärdsbrott.	
6. Genomförs uppföljning och utvärdering av ingånga avtal?	Nej Bedömningen grundas på att särskilda riktlinjer inte finns avseende uppföljning eller utvärdering av inköp och upphandling, att vi inte kunnat styrka att uppföljning eller utvärdering genomförs systematiskt samt på att dokumentation inte systematiskt upprättas.	

2026-03-02

Carin Hultgren

Sara Sommarin

Uppdragsledare

Projektledare

Denna rapport har upprättats av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (org nr 556029-6740) (PwC) på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Heby kommun enligt de villkor och under de förutsättningar som framgår av projektplan från den 19 juni 2025. PwC ansvarar inte utan särskilt åtagande, gentemot annan som tar del av och förlitar sig på hela eller delar av denna rapport.